

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Van Yüzüncü Yıl University
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl / Year: 2021 - Sayı / Issue: 53
Sayfa/Page: 137-154
ISSN: 1302-6879

Gazap Üzümleri Romanına Büyük Buhran Odaklı Bir Yaklaşım A Great Depression Focused Approach to The Grapes of Wrath

• Mustafa TÜRKMEÑOĞLU*

* Araş. Gör., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Van/Türkiye.
Res. Assist., Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Economics, Van /Turkey.
mustafaturkmenoglu@yyu.edu.tr
ORCID: 0000-0001-8556-6959

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi / Date Received:

07/07/2021

Kabul Tarihi / Date Accepted:

12/09/2021

Yayın Tarihi / Date Published:

30/09/2021

Atf: Türkmenoğlu, M. (2021). Gazap Üzümleri Romanına Büyük Buhran Odaklı Bir Yaklaşım. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 53, 137-154.

Citation: Türkmenoğlu, M. (2021). A Great Depression Focused Approach to The Grapes of Wrath, *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 53, 137-154.

Öz

1929 yılında yaşanan Büyük Buhran yaklaşık on yıl boyunca Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere bütün dünyayı etkilemiştir. 24 Ekim 1929 Perşembe günü Amerikan borsası dibe vurur. Bu sebeple bu tarih Kara Perşembe olarak anılır. Krizin yansımaları toplumun her kesiminde derinden hissedilir. Yüz binlerce insan işini ve evini kaybeder. Tarım ürünü fiyatlarında çok ciddi düşüşler yaşanır. Çiftçiler bu süreçte büyük mağduriyetler yaşarlar. Birçok banka kapanır ve toplumda büyük bir kaos oluşur. Dönemin genel havasına bakıldığında bu krizin birçok alanda etkisini gösterdiği söylenebilir. Sanat ve edebiyat da bu alanlar arasındadır. Büyük Buhran, Amerikalı yazar John Steinbeck'in Gazap Üzümleri romanına da konu olmuştur. *Gazap Üzümleri* romanı, Büyük Buhran sürecini çiftçi bir ailenin yaşam mücadelesi üzerinden ele alır. Romanda kuraklık, işsizlik, göç, mülteci olma durumu, ötekileştirilme, işçinin sömürülmesi, açlık, sefalet ve daha birçok mesele Joad ailesi üzerinden verilir. Bu çalışmada iktisadi bir bakışla Büyük Buhran'ın Gazap Üzümleri romanına yansımaları ele alınmıştır. Romandan hareketle dönemin iktisadi durumu roman kurgusu üzerinden değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Büyük Buhran, Gazap Üzümleri, roman, iktisat, kriz.

Abstract

The Great Depression, which took place in 1929 and lasted about ten years, affected the whole world, especially the United States. On Thursday, October 24, 1929, the American stock market hits the bottom. For this reason, this date is known as Black Thursday. The repercussions of the crisis are deeply felt in every segment of society. Hundreds of thousands of people lose their jobs and homes. There are serious decreases in agricultural product prices. Farmers experience great grievances in this process. Many banks close and chaos ensues in society. When we look at the general atmosphere of the period, it can be said that this crisis showed its effects in many areas. Art and literature are also among these fields. The Great Depression was also the subject of John Steinbeck's novel *The Grapes of Wrath*. The Grapes of Wrath novel deals with the Great Depression process through the struggle for survival of a farmer family. Drought, unemployment, immigration, being a refugee, marginalization, exploitation of workers, hunger, misery, and many other issues are given through the Joad family in the novel. In this study, the reflection of the Great Depression on the Grapes of Wrath will be discussed from an economic point of view. Based on the novel, the economic situation of the period will be evaluated through the fiction of the novel.

Keywords: Great Depression, The Grapes of Wrath, novel, economics, crisis.

Giriş

Kriz kelimesi; tıp, ekonomi, siyaset gibi alanlarda kullanılabilir. Bu kelime etimolojik köken olarak Yunanca “krisis” kelimesine karşılık gelir. Özellikle tıp biliminde yaygın bir kullanıma sahip olan bu kelime, aniden ortaya çıkan bir hastalık belirtisi ya da bir hastalığın çok ileri bir safhaya ulaşması anlamlarına gelmektedir (Aktan ve Şen, 2001: 1225). İktisat biliminde kriz, “hasta bir ekonomik organizmanın eski biçiminde varlığını sürdürmemesi ve yeni bir yaşama olanağı elde edebileceği değişiklikleri yapmak zorunda olduğu zaman dilimi” (Ataman, 2001: 227) şeklinde tanımlanır.

Dünya tarihinde pek çok ekonomik kriz yaşanmış ve bu krizler toplumları derinden etkilemiştir. Ekonomik anlamda tam manasıyla bir dibe vuruşun yaşandığı kriz süreçleri bazen kısa bazen de çok uzun sürebilmektedir. Krizler tarihine bakıldığında en uzun süren ve küresel anlamda etkisi olan krizlerden biri de 1929 yılında yaşanan ve çok uzun yıllar dünyayı etkileyen ekonomik krizdir. 1929 krizi, ‘büyük sıkıntı’, buhran ve ‘bunalım’ gibi kelimelerle eş anlamda” (Aktan ve Şen, 2001: 1225) kullanıldığı için bu ekonomik kriz dönemi Büyük Buhran veya Büyük Bunalım gibi muhtelif isimlerle anılır. Bu çalışmada Büyük Buhran ifadesi kullanılacaktır.

Büyük Buhran, bütün dünyayı etkileyen çok derin bir kriz olarak ticarethanelerin ve fabrikaların kapanmasına, bankaların iflasına

yol açmıştır. Toplumun büyük bir kesimini oluşturan çiftçilerin ürettiği ürünlerin fiyatlarının düşmesi neticesinde çiftçiler, karınlarını doyuramayacak bir sefaletle sürüklenmiştir. Bu olaylar toplumun içine düştüğü trajedi ve yoksulluk bakımından daha önce benzeri görülmemiş bir ekonomik kriz olarak tarihte yerini almıştır. İnsanlığı etkileyen her olayda olduğu gibi Büyük Buhran'ın yansımaları da hayatın her alanında olmuştur. Bu sebeple bu krizin yansımaları edebiyat, resim gibi sanatın farklı alanlarında da görülür. Bu çalışmada 1929 Büyük Buhran'ın edebiyata yansıyan yönü roman üzerinden incelenecektir. John Steinbeck'in, yayımlandığı dönemde hayli ilgi gören ve gerek yazıldığı dönemde gerekse sonraki yıllarda en çok okunan romanlar arasında yer alan *Gazap Üzümleri* Büyük Buhran merkezli bir okumayla değerlendirilecektir.

1. Büyük Buhran'ın Ortaya Çıkışı

Krizler, oldukça karmaşık süreçlerin bir yansımasıdır. İktisadi anlamda bir ekonomik krizin ortaya çıkışı irdelenirken salt bir sebepten söz etmek mümkün değildir. Bununla birlikte “krize yol açan nedenlerin irdelenmesi, sorunun çözümünde en etkin yaklaşım olarak görülebilir” (Şendoğdu ve Öztürk, 2009: 424). Bir iktisadi dengesizliğin neticesi olan krizlerin birçok nedeni olabilir. Ancak genel anlamda krizlerin ya darlıktan ya da bolluktan meydana geldiğini ifade edebiliriz. Darlık krizlerinde aşırı fiyat yükselişi ile tüketici, bolluk krizlerinde aşırı fiyat düşüşü neticesinde ise üretici sınıfı etkilenmektedir. Darlık krizi içindeyken durumu daha vahim hâle getiren, stokçuluğa yönelmez. Bu durum fiyatların daha çok yükselmesine sebep olur. Bolluk krizinde ise gelecekte fiyatların daha da düşeceği öngörülür. Stoklara rağbet edilmez, bu da fiyatların düşüşüne neden olur. Her iki krizin mekân şartlarını ortaya koyacak olursak darlık krizlerinde mağazalar, fırınlar ve diğer mekânlar önünde birikmeler ve kuyruklar; bolluk krizlerinde ise kredi için bankalar, spekülâtif kazançlar için borsalar önünde birikmeler söz konusudur (Ülgener, 2006: 109-111). 1929 Büyük Buhran, kıtlıktan ziyade, bolluktan doğmuş bir kriz (Nevins ve Commager, 2017: 482) olarak tarihe geçer. Aslında Büyük Buhran'ın hemen öncesine bakıldığında da 1920'lerden itibaren “otomobil üretiminin hızla artması ve anayolların gelişmesiyle birlikte ülkenin büyük bölümünün elektriğe kavuşması ve evlerde telefon kullanımının yaygınlaşması” (Kindleberger ve Aliber, 2013: 43) ülkede bir refahın ve bolluğun var olmaya başladığının göstergesi şeklinde görülebilir.

Büyük Buhran'ın başlangıç tarihi olarak “Dow Jones Sanayi Ortalaması'nın tek bir gün içinde yüzde 12.8 düştüğü 28 Ekim 1929,

Kara Pazartesi günü olarak belirtilir. Bununla birlikte Almanya bir yıl önce durgunluğa girmiş ve İngiltere 1920-1921 bunalımından asla tam olarak çıkamamıştır. Bu bilgiler ışığında Kara Pazartesi, aslında deflasyonun etkisiyle mücadele eden bir dünyada ABD varlık balonunun patlamasını temsil ediyordu” (Rickards, 2013: 90). Borsadaki çöküşün boyutunu anlamak açısından Kara Pazartesi olarak ifade edilen günde yaşanan kayıp ise 4 milyar doların üzerinde gerçekleşmiştir (Eğilmez, 2018: 121). Yaşanan kriz sonucunda Amerika'nın en önemli firmalarının hisseleri bir hafta içinde yüzde iki yüz civarında değer kaybına uğramıştır (Nevins ve Commager, 2017: 480).

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) 1929 Büyük Buhran'ına girmeden kısa bir süre önce başkan olarak Herbert Clark Hoover (1929-1933) seçilmiştir. Herbert Clark Hoover 1921-1928 yılları arasında da Ticaret Bakanlığı yapmıştır. Hoover'ın döneminde ülke hiç olmadığı kadar müreffeh hâle gelmiştir. Cumhuriyetçi Parti'nin adayı olarak Hoover, 1928 yılında “Bugün Amerika'daki bizler, yoksulluk üzerindeki nihai zafere, herhangi bir ülkenin tarihinde hiç olmadığı kadar yakınız.”¹ demek suretiyle seçim vaadi olarak refah içinde yaşamı garanti etmiş ve bununla övünmüştür. Ancak kendisinin bile hesaba katmadığı şey, birkaç ay sonra aniden borsanın çökmesi ve bunalım döneminin başlamış olmasıdır. Bu süreçte Amerika'da yaşanan bolluk durumu şu şekilde özetlenebilir: Hisse senetlerinin çok hızlı yükseldiği, fabrikaların artan talebi karşılayamadığı, modern mimari yapıların ve evlerin arttığı bir süreç oluşmuştur. Sosyal faaliyetler büyük ölçüde artmış, sinema ve benzeri mekânlar dolup taşmıştır. Reklamcılık sektörü bir sanat seviyesine yükselmiştir. Her geçen gün teknoloji ve bilim alanındaki ilerlemeler artmıştır. Bu süreç, her bakımdan yeni bir çağın habercisi durumundadır. Bu ortam içinde 1929'da buhran beklenmedik ve yıkıcı bir şekilde (Nevins ve Commager, 2017: 479-480) gelmiştir.

2. Büyük Buhran'ın Ortaya Çıkışına İlişkin Farklı Görüşler

Büyük Buhran'ın çıkış yeri olarak hemen hemen bütün araştırmacılar, ABD'yi işaret etmekle birlikte farklı görüş bildirenler de vardır. Kindleberger ve Aliber (2013: 260-262) bu dönemde dolarda yaşanan değer kaybı neticesinde ABD ekonomisinin dibe vurmasına

¹<https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/herbert-hoover/>, Erişim: 15.07.2021

dikkat çeker ve bu durumun Büyük Buhran'ın çıkış merkezi olarak ABD'nin görülmesini gerektirmediğini ileri sürer. Kindleberger ve Aliber, bu çıkarımlarını ortaya koyarken Avrupa'nın savaş sonrasında yeniden üretime başlamasının küresel bir aşırı arzı meydana getirdiğini, Birinci Dünya Savaşı sonrası tazminat ve savaş borçlarından kaynaklanan komplikasyonları, İngiliz sterlininin aşırı değerlendirilmesi ve Fransız frangının değer kaybetmesi gibi nedenleri sayarlar.

Büyük Buhran'ın ortaya çıkışını Birinci Dünya Savaşı sonrası oluşan temel dengesizliklerin aşılmasına bağlayan Şevket Pamuk (2014: 185) ise gelişmiş ülkelerdeki hatalı iktisat politikalarının dünya ekonomisini 1929 yılından itibaren ciddi bir bunalıma sürüklediğini belirtir. Bu tespitten de anlaşılacağı üzere küresel çapta bir yıkıma sebep olan Büyük Buhran, yalnızca Amerika'da değil, Avrupa'da da uygulanan yanlış politikalar neticesinde hız kazanmıştır. Bununla birlikte Amerika'da çöküşe sebep olan bazı faktörler dikkat çeker. Nevins ve Commager'e göre (2017: 481) ülkede üretim tüketim talebini aşmaktadır. Bunun üç temel sebebi vardır. Birincisi, millî gelirden halkın küçük bir bölümünün daha fazla pay alması ve bu küçük kesimin ellerindekinin de tekrar tasarruf ve yatırıma çevrilmesi; böylece işçi, çiftçi, memur gibi kesimlere gelirin yeterli derecede dağıtılamamasıdır. İkinci neden, hükümetin gümrük tarifesi ve savaş borçları siyaseti uygulaması sebebiyle yabancı pazarları Amerikan malları için fiilen kapatmasıdır. Üçüncüsü krediye kolay ulaşabilmenin kredinin ölçüsüz genişlemesine yol açması, taksitli alışverişleri artırması ve nihaî olarak spekülasyonları doğurmasıdır. Bu düzensiz ve plansız ilerleyiş krizin derinleşerek ilerlemesine sebep olmuştur. 1929 krizini Galbraith (2013: 185-192) ise beş sebebe dayandırmaktadır. Galbraith, bu sebepleri; gelirin kötü biçimde dağılımı, şirket yapısının kötü oluşu, kötü banka yapısı, dış ticaret bilançosunun kötü yapısı ve ekonomi bilgisinin zayıf oluşu şeklinde ifade etmiştir.

İktisatçılar, krizin nedenleri konusunda farklı görüşler ileri sürmekle birlikte uzun sürmesinin İngiltere ve ABD'nin izlediği politikaların farklılığından kaynaklandığı konusunda hemfikirdirler (Güran, 2017: 251). “Eğer İngiltere 1928'e kadar işsizlik ve deflasyonda kritik noktayı atlatmış olsaydı dünya bir bütün olarak I. Dünya Savaşı öncesinden beri görülmeyen kalıcı bir küresel ekonomik büyümeye ulaşabilirdi” (Rickards, 2013: 89) şeklinde değerlendirmelerde yapılmıştır.

1929 Büyük Buhran'ı iktisat politikalarının nasıl uygulanacağına ilişkin yaklaşımlarda da değişimi getirmiştir. Bunalıma kadar geçerli klasik ekonomi yaklaşımında ekonomiye müdahale edilmemesi gerektiği ve “bir görünmez elin” ekonomiyi düzelterceği

anlayışı hâkimdi. Ancak meydana gelen krizin geçici bir sapma olmadığı ve giderek daha ağırlaşmaya başladığı anlaşılınca bu ekonomi anlayışına karşı duyulan güven sarsıldı. Zamanla ülke yönetimlerinde ekonominin düzeltilmesi için devletin ekonomiye müdahale etmesi gerektiği fikrinin ağırlık kazandığını söyleyebiliriz (Güran, 2017: 252).

ABD’de de ekonominin kendiliğinden eski dengesine dönemeyeceği anlaşılmıştır. Şartlar, devleti ekonomiyi düzeltmek için geniş ölçüde rol almaya itmiştir. ABD’de bu anlayışı Herbert Hoover sonrası başkan seçilen Franklin Roosevelt² (1933-1945) benimsemiş ve bunu Yeni Düzen (New Deal) denilen politikalarla gerçekleştirmiştir. Roosevelt’in Yeni Düzen’inde birtakım reformlar ve yardımlar söz konusu idi. Yeni Düzen ile gerçekleştirilmek istenen

İlk amaçlardan biri, tarım ürünlerinin çok düşmüş olan fiyatlarını yükseltmek ve bu yoldan tarımsal kesimde yaşayanların satın alma güçlerini artırarak sınıai ürünlerinin de talebini çoğaltmak olmuştur. Bunun için üreticilerin üretim serbestliği kısıtlanmış, tarımsal alanda üretim hacmine fiziksel sınırlamalar getirilmiş, dolar devalüe edilmiş ve banka sisteminin bozuk yapısı yeniden düzenlenmiştir (Talas, 1980: 69).

Çiftçilerin bu yeni uygulamadan etkilenmemesi için para yardımı yapılmıştır. Çiftçiler dışında diğer kesimler için de bazı düzenlemeler getirilmiştir. Bunlar; işçiler için yardım sistemi, işçilerin işveren karşısında haklarını güvence altına alma, işsizler, yaşlılar ve sakatları korumak için sosyal güvenlik yasası kabulü, sanatçılara ve müzisyenlere yardım gibi düzenlemelerdir. Özellikle de devlet kaynak yaratarak istihdamı artırmak amacıyla inşaat, demiryolu, telgraf ve elektrik alanında yatırımlar için girişimlerde bulunmuştur. Bunlara ek olarak, bütçe, enflasyon ve menkul kıymetlerin işleyişine ilişkin düzenlemeler de yapılmıştır. Örneğin zenginlerin ve büyük şirketlerin vergileri artırılarak vergi yasalarında var olan açıklar kapatılmış, altın standardı terk edilerek kontrollü enflasyon ortamı sağlanmaya çalışılmış, hisse senetleri ve diğer kıymetli kâğıtların satışında kontrol sağlanmıştır. Yönetimle ilgili reformlar yapılarak devletin savurgan ve verimsiz çalışması kontrol altına alınmıştır (Nevins ve Commager, 2017: 487-492).

²<https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/franklin-d-roosevelt/> (Erişim: 15.07.2021).

3. Büyük Buhran'ın Romanı: *Gazap Üzümleri*

Gazap Üzümleri romanının yazarı John Ernst Steinbeck (1902-1968) Salinas Kaliforniya'da dünyaya gelir. Ailenin dört çocuğundan üçüncüsü olan Steinbeck, tek erkek çocuktur. Steinbeck çocukluğu ve ergenliği boyunca komşuları ve akrabaları tarafından tembel, yaramaz ve şımarık biri olarak görülür. Üç kız kardeşin yanında tek erkek çocuk olduğu için şımarık büyütülür. Ergenliğinde de kendisinden beklenen sorumlulukları çok fazla yerine getirmez. Steinbeck, 1919 yılında Kaliforniya'daki Stanford Üniversitesi'ne girer. O yaşlarda bir yazar olma arzusu içindedir. Bu sebeple üniversitedeki dersleri düzenli takip etmez. Yalnızca yazarlığı için faydalı olacağına inandığı derslere devam eder. Altı yıl boyunca derslerine düzenli devam edemez ve öğrenimi boyunca para kazanmak için pamuk işçiliği ve çiftlikle ilgili işlerde çalışır. Bu iş deneyimleri Steinbeck'te işçilere bir sempati ve yakınlık geliştirir. 1925'te Steinbeck, üniversite diploması alma çabasından vazgeçer. Yazarlık kariyerinde ciddi bir ilerleme kaydetmeyi umduğu New York City'e gitmek için para biriktirir. Bir yük gemisiyle yola çıkar. New York'a vardığında çok az parası vardır. Burada çok çeşitli işlerde çalışır. 1928 yılında bir süre bekçilik yapar. Bu sırada ilk evliliği gerçekleşir. 1929 yılında *Altın Kupa* adlı kitabı yayımlanır. 1930 yılında ikinci kez evlenir. Bu dönemde bir yazar olarak daha fazla tanınma imkânı bulur. Çeşitli kitaplarıyla muhtelif ödüller alır. En önemli ödülü ise 1940 yılında *Gazap Üzümleri* romanıyla aldığı Pulitzer ödülüdür. *Gazap Üzümleri* romanı onu bir hayli yıpratır. Sağlık sorunları yaşamaya başlar. İkinci eşinden de ayrılır. Başka bir kadınla evlenir. Bu sırada İtalya'da Nazi güçlerine karşı çeşitli özel harekât görevlerine silahlı bir savaşçı olarak katılır. Bu olaydan sonra hafif yaralanmalar onda birtakım psikolojik sorunlara yol açar (Schultz ve Li, 2005: 1-19). Hayatının özellikle son dönemlerinde farklı ülkelere çeşitli seyahatler gerçekleştirir. Son olarak 1967 yılında Vietnam'a savaş röportajcısı olarak katılır ve 1968 yılında hayata gözlerini yumar.

Gazap Üzümleri (1939), hem dünya hem de Amerika için bir kırılma noktası olan önemli bir tarihî olayı, Büyük Buhran dönemi olarak anılan 1929 ekonomik krizini fon olarak kullanan bir romandır. Roman, teknoloji ve tarımda makineleşme ile işgücüne duyulan ihtiyacın azalması, yoksulluk, göç, daha iyi bir hayat arzusu, ezen ezilen ilişkisi, grev, yabancı düşmanlığı, polis zorbalığı, bankaların ezici güç haline gelmesi gibi konuları işler. Bu geniş yelpazeye o dönemin çevre felaketlerinden olan kum fırtınaları da dâhil edilir. Romanın içinde bu kadar çeşitli mesele işlenirken acının, yoksulluğun ve çaresizliğin insanı birleştirip kenetlemesi vurgusu da öne çıkarılır. Hem aile bağları

hem de çevredeki insanlarla olan ilişkiler bakımından vurgu yapılan bu durum, romanın imlemek istediği ortak insanî değerler, insan olma paydasında birleşme gibi olguların da altını çizer. Roman, Oklahamo'da çiftçilikle uğraşan Joad ailesinin on üç kişiden oluşan fertlerinin topraklarını terk ederek Kaliforniya'ya göç etme süreçlerini anlatır.

Joad ailesi, yeni bir hayata “Yepyeni, zengin bir toprakta... Kaliforniya’da. Meyvelerin boy attığı yerde. Yeni baştan” (Steinbeck, 2020: 107) başlamak ister. Joad ailesinin topraklarını terk etmesinin birkaç sebebi vardır. Bunlardan bir tanesi özellikle 1930’lu yıllarda başlayıp etkisini birkaç yıl sürdüren ve bir çevre felaketi olan kum fırtınalarıdır. 1930’lu yıllar Amerika için oldukça zor yıllardır. O dönem yaşanan ekonomik krizin yanında o zamana kadar görülmemiş büyüklükte bir kuraklık yaşanır. Devrin AP muhabiri Robert Geiger kuraklıkla birlikte ABD’de farklı bölgelerde yaşanan korkunç kum fırtınaları için Dust Bowl ifadesini kullanır. Bu sebeple de “(...) bölge 1930’lu yıllar süresince – özellikle 1935’ten 1938 yılına kadar – “Toz Çanağı” (Dust Bowl) olarak ünlen[ir]³. 1930’ların Dust Bowl dönemi, Amerikan Ovaları’ndaki aşırı toprak erozyonlarından biri olarak şiddetli kuraklık ve yoğun arazi kullanımının bir araya gelmesiyle beklenmedik bir şekilde ortaya çıkmıştır. Güçlü rüzgârlar, büyük toz fırtınaları ve ara sıra şiddetli yağmurlar halinde üst toprağı karadan süpürerek oyuklar oluşturmuştur. Bu erozyonlar sonucunda 1940’lara gelindiğinde toprağın verimli kısmının yüzde 75’ten fazlası kaybedilmiştir (Hornbeck, 2009: 1). Böyle bir ortamda geçen romanda Joad ailesinin tarlalarının bulunduğu Oklahoma’daki kum ve toz bulutu günlerce devam eder ve tarlaların üzerini kaplar. Romanın başlangıcında Oklahoma’daki bu tarlalar tasvir edilirken gün boyunca gökten toz yağdığı ve bunun ertesi gün de devam ettiği anlatılır. Tozun, yerleri adeta bir battaniye gibi örttüğü, mısırları, otları ve ağaçları (Steinbeck, 2020: 7) kaplayarak üretime büyük zarar verdiğine dikkat çekilir. Bu vesileyle toz fırtınalarının tarlalara verdiği zayıat vurgulanır. Bu doğa olayı da ailenin göç etme kararını tetikler

Yine romanın yazıldığı dönemlerde “yetersiz yağış, yüksek sıcaklıklar ve şiddetli rüzgârların yanı sıra bu koşullara eşlik eden böcek istilaları ve toz fırtınaları nedeniyle birçok ürün zarar gör[ür].”⁴ Romanda bu zarara dikkat çekilir. Oklahoma’daki tarlaların toz fırtınası altında kalışı ve tarlalardaki mahsulün nasıl zarar gördüğü ise:

³ <http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Tarih.htm>, (Erişim 15.07.2021).

⁴ <https://drought.unl.edu/dustbowl/Home.aspx>, (Erişim 15.07.2021).

Geceleri rüzgâr toprağın üzerinde daha da hızla yarışa kalktı, mısırların küçük köklerinin çevresine kurnazca dalışlar yaptı, mısırlar zayıflamış yapraklarını kullanıp rüzgârla savaştılar ama sonunda kökleri söküldü, her bir mısır bitkisi toprağın üzerine yorgun argın serilip rüzgârın yönünü işaret eder biçimde kaldı (Steinbeck, 2020: 7) şeklinde dile getirilir.

Romanda susuzluk ve kuraklık yüzünden “mısır tarlalarındaki kabuklaşmış topraklar” (Steinbeck, 2020: 6) dikkat çeker. Romanın başlangıcındaki kuraklığın öne çıkarılması aslında çiftçiler için Büyük Buhran’dan çok önce bir sıkıntının başlamış olduğuna vurgu yapmak içindir. Kuraklık, çiftçileri topraklarından ayıracak ilk işaretlerden biri olmuştur. *Gazap Üzümleri*’nin başında Joad ailesi kendi halinde bir ortamda hayatını sürdürmektedir. Aile, Oklahoma’da köydeki topraklarını ekip biçerek birkaç kuşaktır yaşamlarını sürdürmektedir. Ortakçılıkla⁵ tarlalarını ekip biçen Joad ailesi “1932-1935 arasında çiftçilerin üretim yaptıkları toprakları azaltmaya teşvik edildikleri ve böylece kiracıların ve ortakçılardan devreden çıktığı bir döneme”⁶ girildiği için topraklarını terk ederek Kaliforniya’ya göç etmeye karar verirler. Onları ve kendileri gibi on binlerce insanı bu göçe ikna etmede hükümet tarafından Kaliforniya’nın tam yaşanılacak bir yer olduğuna dair dağıtılan binlerce el ilanı etkili olur. Büyükanne, büyükbaba, baba, anne, John amca, Noah, Rose of Sharon, Tom Joad, damat Connie, çocuklar Ruthie, Winfield, eski bir rahip olan Casy ve Al Joad’dan oluşan on üç kişilik aile yolda çeşitli sıkıntılar çeker. Büyükanne ve büyükbaba zorlu göç yolculuğuna dayanamayıp yolda ölürler. Noah ve Connie aileden ayrılır. Rahip Casy, Tom’un işlediği bir suçu üstlenerek hapse girer. Diğer kayıplarla birlikte aile, göç yolculuğu bittiğinde yedi kişi kalır. Kaliforniya’ya varış yolunda kaldıkları yerler arasında en fazla mutlu oldukları ve nispeten konforlu sayılabilecek yer, bir devlet kampıdır. Burada sıcak su ve az da olsa yiyecek bulabilme şansları olur. Onun dışındaki konaklamalarda hep büyük sıkıntılar vardır. Kaliforniya’ya varıldığında ise onları göç etmeye teşvik için hükümet tarafından dağıtılan el ilanlarında bahsedilen Kaliforniya’dan eser yoktur.

Kaliforniya’da had safhada olan bir işsizlik, binlerce göçmenin iş için birbirleriyle yarıştıkları, açlıktan ölmeyecek kadar para

⁵ Ortakçılık (share cropping): Tohum, gübre ve öteki girdilerin toprak sahibi, buna karşılık emeğin, üretimi yapacak köylü tarafından konulması ve sonunda elde edilen ürünün toprak sahibi ile çiftçi arasında paylaşılması esasına dayanan bir tarımsal üretim ilişkisi. (Seyidoğlu, 1999: 445).

⁶<http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Tarih.htm>, (Erişim 15.07.2021).

kazanabilecekleri bir ortam vardır. Burada bir banliyöde terk edilmiş vagonların içinde kalırken bir sel baskını olur. Hem çalıştıkları tarlalar hem de kaldıkları vagonun olduğu bölge sular altında kaldığı için buradan ayrılmak zorunda kalırlar. Yolda yağmurdan korunmak için bir ambara sığınır ve burada yaşlı bir adamla karşılaşırlar. Adam orada yaşayan pek çok göçmen gibi açlıktan ölmek üzeredir. Romanın en etkileyici kısmı olan bu son kısımda Joad ailesinin iki gün önce bebeğini ölü doğuran kızı Rosa of Sharon, herkesi dışarı çıkararak açlıktan ölmek üzere olan yaşlı adamı, hayatta kalması için emzirir.

3.1. İnsan Gücüne Duyulan İhtiyaçın Azalması ve Tarımda Makineleşme

Büyük Buhran döneminde üretimde yaşanan düşüş bütün dünyayı ve özellikle ABD'yi derinden etkilemiştir. ABD'nin millî gelirinde, 1929 yılında yüzde elli oranında kayıp gerçekleşmiş ve millî gelir 80 milyar doların üstündeki bir seviyeden 40 milyar dolar civarına gerilemiştir. Toprak işlenerek yapılan üretim Amerikan tarihinin en alt seviyelerine kadar düşmüştür. Bu üretimi gerçekleştiren orta sınıf üretimin daralması sebebiyle tamamen ortadan kalkmak üzeredir (Nevins ve Commager, 2017: 483). Bunun yanında makineleşme ile insan gücüne duyulan ihtiyaç azalır ve bu durum yine çiftçi için büyük bir yıkım olur. Romanda bu duruma dikkat çekilirken özellikle ortakçı olarak bilinen ve bu sistemle çalışan kesimin bu durumdan bir hayli etkilendiği göze çarpar. Romanda kamyon şoförünün aşağıdaki sözleri bu durumu vurgular: “bir traktör geliyor, on aileyi yerinden ediyor. Her yer traktör dolu. Yıka döke giriyorlar, ortakçıları söküp atıyorlar” (Steinbeck, 2020: 13).

Toprağın traktör tarafından işlenmesi anlatılırken yazarın üslubundaki öfke hemen dikkat çeker. Bu öfkenin sebebi, makinenin mekanik yapısının toprakla birleşmesi ve emek ile insan gücünün bir arada iken oluşturduğu uyumun makinelerde olmayışıdır. Makine toprağı sürmek yerine adeta keser. Toprağı sürme işini büyük bir hoyratlıkla yapar. Bu sebeple aşağıdaki bölümde traktörün işleyişi vahşi bir tecavüz sahnesi tasvir edilir gibi anlatılır. Yazarın üslubuna öfke hâkimdir:

Traktörün ardında pırl pırl diskler dönüp duruyor, bıçaklarıyla toprağı kesiyorlardı. Bu, toprağı sürmek değildi, ameliyat etmektir. Kesilmiş toprağı sağa atıyor, sonra ikinci sıra dişliler onu tekrar kesip bu sefer sola atıyordu. Dilimleyen bıçaklar pırl pırlıydı. Kesilmiş toprak cilalıyordu onları. Dişlilerden sonra da toprağı demir dişleriyle tarayan taraklar geliyordu. Tarakların ardında upuzun tohumlayıcılar... on iki tane kıvrık, demirden penis. Ereksiyonu dökümhaneden, orgazmları

şanzımandan geliyor, sistemli biçimde hiçbir ihtiras duymaksızın ırzına geçiyorlardı toprağın (Steinbeck, 2020: 45).

Traktör “durmadan ortakçılarını dışarı at[an]” (Steinbeck, 2020: 287) acımasız bir mekanizmanın aracı hâline gelmiştir. Çiftçileri topraklarından eden sebeplerden biri traktörün sebep olduğu insan gücüne olan ihtiyacın azalması durumudur. Yazar bunu: “insanoğlu, kendi yetiştirmediği şeyi yiyecekti. Ekmeğiyle arasında bir yakınlık olmayacaktı.” (Steinbeck, 2020: 45) ifadesiyle dile getirir. O zamana kadar geleneksel tarım yöntemleriyle toprağı işleyen ve geçimini bu şekilde sağlayan köylüler için traktör büyük bir yıkım olmuştur. Romanda çiftçiler traktörü kendilerini topraklarından eden bir düşman olarak görürler. Traktörler o dönemde yaygın bir biçimde işleyen ortakçılık sistemi ile topraktan geçim sağlayan kesim için yıkıcı bir etkiye sahiptir. “19.yüzyılın büyük buhranı sırasında (1873-1896) tarım fiyatları baş aşağı yuvarlandığında ve yine 20. yüzyılda 1929 buhranında” (Keyder, 2016:265) yaygınlaşan ortakçılık traktörün tarlalara girmesiyle ortadan kalkarken Joad ailesini de vatanından ayırır.

3.2. Büyük Buhran’ın Trajik Sonucu: Göç

Romanda, mahsulün verimsiz olması sebebiyle zaten zor durumda olan Joad ailesi, diğer pek çok çiftçi aile gibi buldukları toprakları terk edecek duruma düşer ve Kaliforniya’ya doğru yola çıkarlar. Romanın aktığı ana mecra bu göç hikâyesidir. Bilindiği üzere Büyük Buhran’ın önemli sonuçlarından biri de göçtür. Bu süreçte yüz binlerce kişi, buldukları yeri terk ederek göç etmek zorunda kalmıştır.

1930’lar ve 1940’lı yıllarda, genellikle “Okie” diye adlandırılan yaklaşık olarak 800.000 kişi, Arkansas, Texas, Missouri ve Oklahoma’dan ayrıldı. Ayrılanların çoğu, batıda yer alan ve daha müreffeh yaşamayı vaat eden bir ülke olarak gördükleri Kaliforniya’ya gittiler.⁷ Çünkü ortakçılık sistemi ile topraklarını ekip biçen çiftçilerin topraklarını ellerinden almak isteyen mal sahiplerinin onlara sürekli telkin ettikleri düşünce, Kaliforniya’da müreffeh bir hayat yaşayabilecekleri fikridir. Bu sebeple onları topraklarından çıkarırken bu fikri sürekli dile getirirler:

“Batıya, Kaliforniya’ya gitsenize! Orada iş bol, hava da hiç soğumuyor. Nereye elinizi uzatsanız, avucunuza bir portakal düşüyor.

⁷ <http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Tarih.htm>, (Erişim 15.07.2021).

Her an, hasat işçiliği sağlayacak bir ürün var. Ne diye gitmiyorsunuz oraya?” (Steinbeck, 2020: 43).

Sürekli bu fikir telkinine maruz bırakılan Joad ailesi de tıpkı diğer ortakçılar gibi bir an önce Kaliforniya’ya varıp, refah içinde yaşamının hayalini kurar: “Bir varabilesek Kaliforniya’ya! Portakallar diyarına bir varabilesek bu düldül altımızda dağılmadan... Bir varabilesek!” (Steinbeck, 2020: 146) ifadeleri iyi bir hayata duyulan özlemi dile getirir. Joad ailesinin de dâhil olduğu “Missisipi’den Bakersfield’e kadar olan kısmı” (Steinbeck, 2020: 144) haritadan bakıldığında hafif hafif dalgalanan bir çizgiye benzeyen bir göç kervanı 66 numaralı karayolundan yollara düşer. 66 numaralı karayolu romanda göçün sembolü haline gelir.

Joad ailesinin göç yolu çok büyük zorluk ve sıkıntılarla doludur. Her şeyden önce aile on üç kişi olarak başladığı yolculukta yavaş yavaş kayıplar vermeye başlar. İlk önce ailenin büyüğü olan büyükbaba, ardından da büyükanne yolda ölür. Her ikisinin de defnedilmeleri bir hayli trajik olur. Bu da göç olgusunun beraberinde getirdiği trajedinin bir yansımasıdır. Bu definler esnasında yazar devlet mekanizmasına eleştirel bir tavır takınır. Büyükbabanın gömülmesini yasalar gereği bildirmek zorundadırlar. Ancak bildirilince de cenaze masrafı olarak kırk dolar ödemek gerekmektedir. Yoksul aile bu durum karşısında ne yapacağını düşünürken babanın sarf ettiği sözler dikkat çekicidir:

“Bazen yasaya uyulamaz. Yani vicdanlı biri uyamaz. Çoğu zaman böyledir bu. Floyd kaçak gezerken yasa bize onu ihbar etmemizi emrediyordu... ama kimse etmedi. İnsan bazen yasanın çevresinden dolaşmak zorunda kalır” (Steinbeck, 2020: 172).

Bu ifadelerle yasalar ve vicdan arasında bir bağ kurularak eleştirel bir tavır takınılmıştır. Ayrıca, devlet müessesesinin vatandaşına değer vermemesi vurgusu da yine bu diyalogun devamında ailenin diğer ferdi Tom’un: “Bazen işçiler bir şey için kazı yaparken bir ceset buluyorlar, cinayet sanıp patırtı koparıyorlar. Hükümetin ölüye duyduğu ilgi, diri insana duyduğundan fazla nedense” (Steinbeck, 2020: 172) ifadesiyle dile getirilir.

Bütün bu trajediye rağmen “yersiz yurtsuz kalanlar, göçmenler Kaliforniya’ya akıp duru[r]. İki yüz elli bin, üç yüz bin. (...) Gruplar halinde yersiz yurtsuzlar, evsiz barksızlar, katılmış, hırslı, tehlikeli insanlar” (Steinbeck, 2020: 287) göç yolunda ilerlemeye devam eder.

Göç yollarında ailenin yaşadığı en büyük zorluklardan biri göçmenlerin sürekli aşağılanmasıdır. Bu sebeple oldukça zorlu olan göç yolcuğu boyunca aileler kenetlenir ve âdeta çok kalabalık bir aileye dönüşürler. Bütün göçmenler ortak noktaları olan mültecilik ile

birbirlerine bağlanırlar. Göçmenlerin bu halleri şu şekilde ifade edilir: “Hepsi yapayalnız ve korku dolu olduğu için, hepsi hüznünlü yerlerden, kaygılardan, yenilgilerden geldiği için, hepsi yeni ve esrarengiz bir yere doğru gittiği için birbirlerine sokulup dur[urlar]” (Steinbeck, 2020: 238). Göçmenlerin maruz kaldığı aşağılanma onların “Okiler” olarak tanımlanmasıyla başlar. Bu aşağılanmayı Teksaslı bir göçmen dile getirir:

“Eskiden Oklahoma’dan gelen adam demekti Oki. şimdi ise hayvanın biri demek. Oki dendi mi aşağının aşağısısın demek. Kendi başına bir anlamı yok da, asıl iş nasıl söylediklerinde” (Steinbeck, 2020: 253).

Joad ailesi göç yolunda bir benzin istasyonunda durduğunda istasyonda çalışan çocuk, Oklahoma’dan gelen göçmenleri aşağılayıcı ifadeler kullanır:

“Eh, bizim aklımız var. Bu lanet olası Oki’lerdeyse ne akıl ne de duygu var. İnsan değil bunlar. İnsan olsa böyle mi yaşar? İnsan olsa bu kadar pisliğe ve sefalete nasıl dayanır? Gorillerden daha hırlı değil bunlar” (Steinbeck, 2020: 271).

Joad ailesinin yolcuğu esnasında yollarını kesen bir grup da “Biz bu kentte pis Oki’leri istemiyoruz!” (Steinbeck, 2020: 343) derler.

Romanda, Büyük Buhran’ın yıkıcı ortamında hayatta kalma mücadelesi ve bir ailenin direnci ön plana çıkar. Yazar, bazı metaforlarla buna vurgu yapar. Bu metaforlardan biri romanın başında dikkat çeken kaplumbağadır. Romanın kahramanlarından Tom Joad, yolda ilerlerken bir kaplumbağa görür. Aşırı sıcakta bin bir güçlkle ilerleyen kaplumbağa yolda yüksek bir beton çıkıntıya denk gelir. Oradan da büyük bir mücadeleyle geçmeye çalışır. Bu zorlu mücadeleyi geçip yoluna devam ederken yoldan geçen bir kamyon tarafından savrulur tekrar yola fırlatılır. Bu sırada ters döner. Bacakları boşlukta sallanırken güçlkle tekrar düzelebilir ve düzeldikten sonra yoluna devam eder. Kaplumbağanın bu mücadelesi romanda iki sayfa boyunca uzun bir şekilde anlatılır. Kaplumbağa doğrulduktan sonra Tom Joad onu, yıllardır görmediği ailesine hediye olarak götürmek için alıp ceketinin içine koyar. Kaplumbağanın mücadelesi metaforik olarak zorlu yollardan geçecek olan Joad ailesinin mücadelesine bir gönderme gibidir. Joad ailesi de tıpkı kaplumbağanın mücadelesi gibi ağır ve çaresizliğin öne çıktığı bir mücadele verir. Tom Joad’ın aileye kaplumbağayı hediye olarak götürmek istemesi de bu yönüyle anlamlıdır.

Romanda metaforik anlam yüklenebilecek bir figür de roman kişilerinden “anne”dir. Romandaki kişilerin tamamının isimleri verilirken adı verilmeden sadece “anne” diye tanımlanan kadın, ailenin

en güçlü, zorluklara karşı aileyi en fazla ayakta tutmaya çalışan ferdi olarak öne çıkar. Anne figürü, Joad ailesinin zorlu yolculuğunda aileyi bir arada tutabilmek için çok büyük sıkıntılara ve fedakârlıklara katlanır. Göç yolunda kamyonun üstünde hasta yatmakta olan büyükanne ölünce bunu aile üyelerine söylemez ve böylece güvenlik görevlilerinin denetimleri esnasında yoldan alıkonmamayı sağlamış olur (Steinbeck, 2020: 281). Bir kanun kaçağı olan oğlu Tom'u polisten saklar. Büyük sıkıntılarla biriktirdiği parasını oğluna verir (Steinbeck, 2020: 512). Anne, bir metafor olarak Joad ailesinin harcı gibidir. Yoldaki kayıplara rağmen aileyi büyük ölçüde savrulmaktan kurtarır.

3.3. İşsizlik ve Fiyat Hareketleri

Büyük Buhran döneminde işsizliğin çok ileri boyutlara vardığı ve bütün dünyayı etkilediği bilinmektedir. Büyük Buhran: Üretim, istihdam ve kişi başına gelirlerde önemli düşmelere neden olan dünyanın karşı karşıya kaldığı ilk gerçek uluslararası ekonomik felaketti. 1929 ile 1932 yılları arasında gayrisafi hâsıla Batı Avrupa'da %9,1, Latin Amerika'da %13.7 ve Kuzey Amerika'da ise %28.6 düştü. 1929'daki üretim düzeylerine geri dönülebilmesi İngiltere ve Almanya'da 6, Fransa ve ABD'de 10 yılda mümkün oldu. Sanayi üretimi ABD, Avusturya, Belçika, İsviçre, Çekoslovakya ve Polonya'da %35'in, Almanya'da %40'ın üzerinde düştü. 1929'u izleyen yıllarda işsizlik oranı, Avustralya ve Kanada'da %19'un, Belçika ve İsveç'te %23'ün, ABD'de %25'in, Danimarka, Almanya ve Hollanda'da %30'un üzerine çıktı (Güran, 2017: 251).

Bu göstergelerden de anlaşılacağı üzere işsizlik, dönemin en büyük meselelerinden biridir. “Mart 1933'te, ABD'deki işsizlerin mutlak sayısının 11-12 milyona ulaştığı tahmin edilmektedir” (Gazier, 2018: 28). Bunun temel sebeplerinden biri topraktan elde edilen mahsulün kâr getirmemesi, çiftçinin herhangi bir kazanç sağlayamamasıdır. Çünkü Büyük Buhran döneminde “satılmamış envanterler depoları ve ambarları dolduruyordu; pamuk, buğday, şeker, yün, kahve, ipek, kauçuk, tereyağı, pirinç, tütün ve mısır fiyatları bir hasattan diğerine kadar aynı kalıyordu” (Appleby, 2012: 279).

Romanda da mahsulün son birkaç yıldır iyi olmadığına dikkat çekilir. Tom Joad, Rahip Casy ile aralarında geçen konuşmada: “ben kendimi bildim bileli her yıl iyi ürün geliyor olur, ama hiç gelemez” (Steinbeck, 2020: 35) der.

Büyük Buhran döneminde “tarım mallarının fiyatlarındaki büyük düşüşler nedeniyle” (Pamuk 2014: 186) çiftçiler para kazanamaz. Bahsedilen tarımsal fiyatların düşüşüne ilişkin durum Tablo 1'de gösterilmiştir. Özellikle tarımsal ürünler tarımsal olmayan

ürünlere göre daha çok düşüş göstermiştir. Tarımsal olmayan ürünler 1929 yılında 93,3'ten 1932 yılında 68,3'e düşmüştür. Tarımsal ürün fiyatları ise 1929 yılında 104,9'dan 1932'de 48,2'ye kadar düşmüştür.

Tablo 1: 1929 Buhranında ABD'de Fiyat Göstergeleri

Yıllar	Tarımsal Fiyatlar	Olmayan	Tarımsal Fiyatlar	Fiyatların Tümü
1929	93,3		104,9	95,3
1930	85,9		88,3	86,4
1931	74,6		64,8	73
1932	68,3		48,2	64,8

Kaynak: Nere, J., 1980: 64

Tarımsal ürünlerin fiyatlarında yaşanan düşüşler sebebiyle üreticiler para kazanamaz. Diğer taraftan, göçler sebebiyle iş talep eden insanların sayısında artış olur. Dolayısıyla hem tarımsal fiyatların düşmesi hem de göç olgusu işsiz sayısını daha da artırır. Bu durum romanda kendine yer bulur. Özellikle, tarım sektöründe çalışmak isteyen yüz binlerce insan iş için kapıda bekler. Ancak iş talebi o kadar çoktur ki işçiler karınlarını doyurmaya yetecek kadar bile yevmiye alamazlar. Bu durum beraberinde bir trajediyi getirir. Aşağıdaki diyalog iş ile ilgili vahameti gösterir:

“Kaç erkek var?”

“Bir tek biz. Üç. Kaç para veriyorsunuz?”

“İki buçuk sent.”

“Lanet olsun, insan karnını bile doyuramaz!”

“O kadar veriyoruz. Güneyden iki yüz adam geliyor. Bu paraya can atıyorlar.”

“Ama, Tanrı aşkına, bayım!”

“Haydi, çabuk ol. Ya kabul et, ya defol. Tartışacak vaktim yok” (Steinbeck, 2020: 483).

İşsizliğin trajediye döndüğü kısımlar Kaliforniya'ya gelindikten sonra, Joad ailesinin çalışmaya başladığı kısımlardır. Büyük Buhran döneminde yaşanan işsizlik oranı %15'i aşmıştır ve “(...) sefaletin çok sık yaşandığı ve sosyal korumanın genel olarak var olmadığı bir dünyada, %15'i aşan genel bir işsizlik oranı devasa bir rakamdı[r]” (Gazier, 2018: 29). 1933 yılına gelindiğinde işsizlik %25'e ulaşır (Eğilmez, 2018: 122). Diğer bir deyişle, çalışabilir her dört kişiden biri işini kaybeder.

Romanda topraklarını terk edip Kaliforniya'ya gelen Joad ailesi ve binlerce işçi, dağıtılan el ilanları ile tarım işçisi arayan toprak sahiplerini bulmaya çalışır:

Kamplarda bir fiskostur gidiyor. Shafters'de iş varmış. Gece vakti kamyonlar yükleniyor, otoyollar doluyor. Altına hücum gibi gidiliyor işe. Shafters'de millet yığılıyor. İstenen işçi sayısının beş katı. Altına hücum gibi, işe hücum. Gece karanlığında, birbirinden kaçarak, yarışarak gidiyorlar hevesle. Yolların iki yanında da o tahrik etkenleri yatıp duruyor öylece... yiyecek verebilecek boş tarlalar (Steinbeck, 2020: 289).

İşsiz insanlar çaresiz bir şekilde yollara düşer ve bu sayı her geçen gün katlanarak artar: “Üç yüz bin kişi Kaliforniya’da, arkası da geliyor. Kaliforniya’da yollar dolusu çaresiz insan karıncalar gibi koşuyor, çekmeye, itmeye, kaldırmaya, çalışmaya. Kaldırılacak her yük için hevesli beş çift kol uzanıyor. Her öğün yemeği bekleyen beş açık ağız var” (Steinbeck, 2020: 292).

İnsanların tek istekleri göçmenlerden biri olan Casy'nin ifadesiyle “doğru dürüst bir ömür sürmek, çocuklarını adam gibi büyütme[tir]” (Steinbeck, 2020: 307). İşverenler de işçiyi sömürmekte ve işsizlik oranı çok yüksek olduğu için de işçilere hak ettiklerinin altında ücret ödemektedir. Bu süreçte büyük iş sahipleri, patronlar el ilanlarıyla daha çok insan getirmeye başlarlar. Hatta şu yöntem işsizler ordusunu daha da sıkıntıya sokar:

Mal sahiplerinden biri bir konserve tesisi satın almıştı. Şeftalilerle armutlar olunca, meyvenin yetiştirme maliyetinden daha aşağı bir fiyat verdi. Konserve tesisi sahibi olarak kendisi, meyve yetiştiricisi olan kendine düşük fiyat ödüyor, meyveleri alıyor, fakat konserve fiyatı yüksek olduğundan yine kârını cebe atıyordu. O zaman konserve tesisine sahip olmayan küçük çiftçiler topraklarını kaybetmeye başladılar. O çiftlikleri büyük toprak sahipleri kaptı, bankalar kaptı, konserve tesisi olan şirketler kaptı. Zaman geçtikçe çiftliklerin sayısı azaldı. Küçük çiftlikler bir süre için kentlere taşındılar, derken kredileri bitti, sonra dostları tükendi, sonra akrabaları da kalmadı. O zaman onlar da yollara döküldüler. Yollar iş bulmak için birbirini yiyen, birbirini öldürmeye hazır insanlarla doldu (Steinbeck, 2020: 348).

Romandaki vurgulardan biri de artık köyde kalıp tarımla uğraşmak istemeyen gençlerin şehirde yaşama arzusudur. Daha iyi şartlarda, daha rahat bir biçimde yaşamının hayalini kuran gençler için öncelik, güzel bir hayattır. “Erkek ve kadınlar -genellikle genç yaşta- çiftçilik gibi kırsal iş ve hizmetlerden kentlerdeki sanayi merkezlerine taşınmış”tır (Appleby, 2012: 279). Romanda bu durum da dikkat çeker. Ailenin evli kızı Rose of Sharon, doğacak olan bebeği ve kocasıyla

birlikte Kaliforniya'ya vardıklarında artık köyde değil şehirde yaşamak istediğini annesine söyler. Çünkü kocasıyla birlikte hayal ettikleri hayat köy hayatından çok daha iyi şartlara sahiptir:

İkimiz konuştuk Connie'yle. Anne, biz artık kentte oturmak istiyoruz.” Heyecanla devam etti. “Connie ya bir dükkânda, ya bir fabrikada işe girecek. Evde de ders çalışacak. Belki radyoculuk. Uzman olacak işinde. Daha sonra belki kendi dükkânını açabilir. Canımız istedi mi, kalkar bir sinemaya gideriz. Hem Connie diyor ki; bebeğim doğacağı zaman doktor gelecekmış yanıma. Durum nasıl bakacaktınız, belki de hastaneye gidecektiniz. Arabamız da olacak... (Steinbeck, 2020: 203)

Büyük Buhran döneminde çiftçilerin yaşadığı derin yoksulluk onları çiftçilikle uğraşmaktan soğutur. Daha modern bir hayat yaşama arzusuna sevk eder. Ancak yine de göçe zorlanan çiftçi ailelerinin temel isteği konfordan önce açlıktan kurtulmak ve insani şartlarda yaşamaktır.

Sonuç

1929 Büyük Buhran, büyük bir ekonomik kriz olarak tarihteki yerini alır. Etkileri İkinci Dünya Savaşı'na kadar süren bu krizin yansımaları ve sonuçları özellikle Amerika için son derece derin olmuştur. *Gazap Üzümleri* romanında 1929 buhranı yalnızca bir ekonomik kriz olarak değil, toplum yapısında kırılmalara neden olan bir olay olarak yer alır. Her dönem olduğu gibi bu dönemde de gelir dağılımındaki adaletsizliğe bağlı olarak bu krizden en çok düşük gelirli kesim etkilenmiştir. *Gazap Üzümleri* romanında trajediye dönüşen bu etkilenmeye yer verilir. Yoksulluk sefalet boyutuna varmışken, insanın bu sefalet karşısındaki mücadelesi, tutumu, tepkisi romana yansır. Roman toplumsal boyutuyla adaletsizliğe karşı isyanın öne çıktığı bir kurguya sahiptir. Ele aldığı meselelerin tamamında bu adaletsizliğe bir gönderme vardır. Yoksulluk ve çaresizliğin insanları birleştirip kenetlenmelerine sebep olduğuna dikkat çekilir. Çaresizliğin içinde bile mücadele ve yaşam kavgasından yılmamanın önemine yer verilir. Romanın başından sonuna kadar aile kavramının ehemmiyeti ve aileyi korumada özellikle kadının yeri öne çıkarılır. Finansal bir krizin sebep olduğu trajedi anlatılırken insani değerlerin önemine vurgu yapılır. Bu değerlerin sıkıntılı zamanlarda daha da anlam kazandığına dikkat çekilir.

Kaynakça

Appleby, J. (2012). *Amansız Devrim- Kapitalizm Tarihi*. Akkoyunlu, A., C. (çev.). İstanbul: Alfa Yayınları.

- Aktan, C. C. ve Şen, H. (2001). Ekonomik Kriz: Nedenler ve Çözüm Önerileri. *Yeni Türkiye, Ekonomik Kriz Özel Sayısı*, 2(42), 1225-1230.
- Ataman, G. (2001). *İşletme Yönetimi, Temel Kavramlar ve Yeni Yaklaşımlar*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Eğilmez, M. (2018). *Tarihsel Süreç İçinde Dünya Ekonomisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Galbraith, J. K. (2013). *Büyük Kriz 1929*. Akbaş, E. N. (çev.), İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Güran, T. (2017). *İktisat Tarihi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Hornbeck, R. (2009), The Enduring Impact of The American Dust Bowl: Short And Long-Run Adjustments To Enviromental Catasrophe, *National Bureau Of Economic Research*, 1050 Massachusetts Avenue Cambridge, MA 02138 December
- Keyder, Ç. (2016). *Toplumsal Tarih Çalışmaları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kindleberger, C., P. ve Aliber, R. Z. (2013). *Çılgınlık, Panik ve Çöküş Finansal Krizler Tarihi*. Şensoy, Ü. (çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Nevins, A. ve Commager, H. S. (2017). *ABD Tarihi*. İnalçık, H. (çev.). İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Nere, J. (1980). *1929 Krizi*. Toprak, N. (çev.). Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları No: 134.
- Pamuk, Ş. (2014). *Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Rickards, J. (2013). *Kur Savaşları Bir Sonraki Küresel Krizin Oluşumu*. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Schultz, J. ve Li, L. (2005). *John Steinbeck A Literary Reference to His Life and Work*. New York: Facts on File inc.
- Seyidoğlu, H. (1999). *Ekonomik Terimler Sözlüğü*. İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Steinbeck, J. (2020). *Gazap Üzümleri*. Dişbudak, B. (çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Şendoğdu, A. ve Öztürk, Y. E. (2009). Küresel Krizin Büyüyen Etkisi ve 1929 Dünya Ekonomik Buhranı Bağlantıları Işığında Türk Bankacılık Sektörü. *Journal of Azerbaijani Studies, Bakü-Azerbaycan*, 423-431.
- Talas, C. (1980). *Ekonomik Sistemler*. Ankara: S Yayınları.
- Ülgener, Sabri F. (2006). *Tarihte Darlık Buhranları ve İktisadi Muvazenesizlik Meselesi*. İstanbul: Derin Yayınları.